

تهكنیکین وینهکرنا دیمه‌نان د هایکویا ده‌فرا به‌هدیناندا (۲۰۲۳-۲۰۰۳)

نازدار عارف بریندار^{1*} و ژفان نه‌مان حه‌جی²

¹ پشکا زمانئ کوردی، کولیزا پهرودا بنیات، زانکویا زاخۆ، همریما کوردستانئ - عیراق. (nazdar.arif@uoz.edu.krd)

² پشکا زمانئ کوردی، کولیزا پهرودا بنیات، زانکویا دهوک، همریما کوردستانئ - عیراق. (Jivan.haji@uod.ac)

وهرگرتن: 2025/07 په‌سەندکرن: 2025/09 به‌لاکفرن: 2026/05 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2026.14.2.1718>

پۆخته:

هایکو جوره‌کی که‌قئ هوزانا ژاپونیه. یا تابه‌ته ب و مسفرنا سروشت و وینهکرنا ژبانئ. ل سەر ده‌ستئ هوزانقانی نافدارئ ژاپونی (باشوما تسویو ۱۶۴۴-۱۶۹۴) هاتیبه نقیسن. لئ بنه‌مایین وئ بۆ هوزانا (رینگا) دزقرن. چەند جورین دی بین هوزانا کورت بنه‌مایئ دروستبوونا ئەوئ بوون، بەلئ ئەف جورە وەکو بنه‌مایئ نقیسنا هوزانا گەلەک کورت ل جیهانی هەمیایی به‌لاف بوو. ئەف فەکۆلینه ل ژیر نافونیشانی (تهکنیکین وینهکرنا دیمه‌نان د هایکویا ده‌فرا به‌هدیناندا ۲۰۲۳-۲۰۰۳) دا پە تیدا بزاف هاتینه کرن تهکنیکین وینهکرنا دیمه‌نان د هایکویا ده‌فرا به‌هدیناندا به‌رچاڤ بکه‌مین، دیار بکه‌مین هایکونقیس هەتا چ راده د بکارئینانا ئەوان تهکنیکاندا د سەرکه‌فتی بووینه. ل قیرئ دئ رۆناهیئ ئیخینه سەر فورمئ هایکویئ ل ده‌فرا به‌هدینان د ناڤه‌را سالین ۲۰۰۳ تا ۲۰۲۳، ب ریکا شروقه‌کرنا نمونین تیکستین پینج هایکونقیسن ئەفئ ده‌قەرئ، ب مەرهما ده‌ستنیشانکرنا تهکنیکین وینهکرنا دیمه‌نان ئەوئ د ناڤ تیکستین وندا هاتینه بکارئینان بۆ دارشتنا هایکویین وان و دەرختنا ره‌هەندین وان بین جوانکاری و واتایی. فەکۆلین ب ناساندنا تیگه‌هئ هایکویئ و تابه‌تمەندیین وئ دەست پئ دکەت. د هەمان پشکدا مە باسئ په‌یدا بوونا ئەوئ د ئەده‌بئ کوردیدا کره‌به، پاشان د پشکا دوویدا تهکنیکین وینهکرنا دیمه‌نان د هویکوییدا هاتینه باسکرنا. ل دویمه‌یی فەکۆلین گه‌ه‌شتیه چەند ئەنجامه‌کان، ژگرنگترین ئەنجامان ئەو بوو کو ئەف تهکنیکه د تیکستین ئەفان هایکونقیساندا هاتینه بکارئینان، لئ د هنده‌ک تیکستاندا نه‌شایینه ب ته‌مامی ل سەر فورمئ هایکویئ و تابه‌تمەندی و تهکنیکین ئەوئ د زال بن.

په‌قیقین سەر‌ه‌کی: هایکو، تهکنیکین وینهکرنا دیمه‌نان، تابه‌تمەندیین هایکویئ، هایکویا ژاپونی، هایکویا ده‌فرا به‌هدینان.

1- پێشه‌کی:

ئەفئ فەکۆلینئ گرنگی دایه ب لایه‌ئ هونەری یئ هوزانا هایکو ل ده‌فرا به‌هدینان و به‌رجه‌سته‌کرنا تابه‌تمەندیین وئ د تیکستین پینج ژ هایکونقیسن ده‌فرا به‌هدیناندا ئەو ژئ: (شەمال ئاکرمیی، خالد علی سلیمانیه‌یی، هیوا فاضل، تیرۆژ نامیدی، رۆژا مه‌جید). مە پشتبەستن ل سەر ئەوان به‌رهمان کره‌به بین د ناڤه‌را سالین (۲۰۲۳-۲۰۰۳) ل ژیر ناڤئ هایکویئ هاتینه نقیسن.

پرسیارین فەکۆلینئ:

ئەف فەکۆلینه دئ بزافان کەت به‌رسقا ئەفان پساران بەدەت:

1. ئەرئ میژوو یا دەرکه‌فتنا هوزانا هایکو ل ده‌فرا به‌هدینان بۆ کەنگی فەدگەریت؟
2. ئەرئ هایکونقیسن ده‌فرا به‌هدینان شایینه تهکنیکین وینهکرنا دیمه‌نان د ناڤ هایکویین خۆدا په‌یرهو بکه‌ن؟
3. ئەرئ فورمئ هایکویئ ل دەف هوزانقانی ده‌فرا به‌هدینان یئ چه‌وايه؟

ریبازا فەکۆلینئ:

ریبازا وەسفی-شیکاری هاتیبه په‌یرهو کرن.

گریماننا فەکۆلینئ:

د ناڤ ئەده‌بیاتین جیهانیدا هوزان بگشتی خۆدان دیرۆکه‌کا دیرینه، ئەده‌بئ کوردی ژئ ئەفئ چەندئ بئ به‌هر نه‌بوویه. ب دریزا هییا دیرۆکئ، هوزانئ گوهورینین به‌رچاڤ ب خۆفه دیتینه، ئەو گوهورینین د بوارین: سیاسی، ئابووری، جفاکی... هتد په‌یدا بووین، کارتیکرن ل سەر فورم و ناڤه‌رۆکا هوزانئ کره‌به، دگەل دروستبوونا ئەفان گوهورینان پیقه‌رین نقیسنا هوزانئ ژئ هاتنه گوهورین، فورمین کورت بین هوزانا هەڤچه‌رخ دەرکه‌فتن، کو هایکو ژئ یه‌ک ژ وان فورمان بوو ل ژاپونئ سەر هەلدا، بەلئ سنوورین جوگرافی دەر باز کرن و د ناڤ ئەده‌بیاتین جیهانیدا دنگ قەدا، ب ئەفئ رەنگی دەر بازی ئەده‌بیاتین کوردی ژئ بوویه، هایکو نقیسن ده‌فرا به‌هدینان ژئ هەڤشیوه‌ی نقیسه‌رین جیهانئ گرنگی ب هایکویئ دایه و نقیسیه.

نارمانجا فەکۆلینئ:

ئەف فەکۆلینه بزافان دکەت فورمئ هوزانا هایکو ل ده‌فرا به‌هدینان و تهکنیکین وینهکرنا دیمه‌نان ل دەف هایکونقیسن ئەفئ ده‌قەرئ دیار بکەت.

سنوورئ فەکۆلینئ:

* فەکۆله‌رئ به‌رپرس.

۲- ۲ سهرهلانا هايکويی د ناڤ نهدهبی کوردیدا:

سهارمت ناشنابوونا نهدهبیاتا کوردی ب ناڤی هايکويی (لهتيف هلممت) نیکم کس بوو زارافي هايکو ئينايه د ناڤ نهدهبیاتا کوردیدا، نهغه ژی ب ريبا و مرگيرانا بابهتکي نهدهبی بی (کازم سهعهدين) ی کو د ژماره دوو یا گوفارا (التقافة الاجنبية) دا ل سالا (۱۹۸۲) ی بهلاف کری، پشتی هنگی د گوفارا (بهیان) دا هاتيبه بهلافکرن، دیسان وی ب خو ژی دهقین هايکويی نفيسينه. (نعمده، ۲۰۱۸: ۱۵۸)، لی پشتی فی بزاقا (لهتيف هلممت) ی کسهی کار ل سهر نفيسينا هايکويی نهکر و بناغمیهک د وان سالاندا بو نههاته دانان، همتا ل دوماهییا سالیان نوتان و دهستپیکاسه دی بیست و نیکي، ناڤی هايکو د گوفارا و روژنامهیین و مکو: (گهلافیژا نوی، هايکيست، پعیف... هند) دا هاتيبه دیتن، کو هوزانفانان دهقین هوزانین خو ل فان گوفارین نهدهبی و بین تاييهت ب هايکويی فه بهلاف کرينه، هروسا د هندک ژ بهلافکين دی بین نهدهبییدا و مکو زرافهکي نوی د مهیدانا نهدهبی کوردیدا هاته دیتن، نهغجا چ دهقین نفیسی بن یان و مرگيرای. ل سالا ۲۰۰۸ پتری ۵۰ تیکستين هايکويين (قوبادی جهلیزاده)، ب نافونیشانی (هايکوکانی قوباد) د روژنامیا (چاقدير) دا بهلاف بوون. و مکو بزاقهکا رژد بو نفيسينا هايکويی دهاته دیتن. (نورئ، ۲۰۱۹: ۴۰). پشتی گههشتنا هیلا نینتهرنیتي کورد ژی بوونه خودان سایت و مالپر و پیگههین نهلیکترونی، نهغجا نهف ژانره زیدمتر بهلاف بوو. ل مهها تمهوزا سالا ۲۰۱۷ یانا هايکویا کوردی هاته دامزراندن. دهستپیکا وی روپلهکا فیسبووی بوو، ماموستا (سردار حمید) ریفهبرئ فی یانی بوو، هروسا ژ بهرهمین میژووی و گرنگ د فی بواریدا بهلافیوونا گوفارا (هايکيست) بوو ب شیوازمی نهلیکترونی، لی ل 2018/8/4 تیکم هژمارا وی ب شیویمی چاپکری هاته بهلافکرن.

سهارمت نهوان پرتووکين گرنیدای هايکويی کو ل باشووری کوردستانی هاتينه چاپکرن، پرتووکا (له ژیر ناسمانی شيعردا) ژ و مرگيرانا (عیسا چیا)، کو ژیان و هوزانین چهندين هوزانفانان ل سالا ۲۰۰۵ ز هاتيبه چاپ و بهلافکرن، نهف بهرهمه و مکو دهستپیکهک بو پرتووکين گرنیدای ب بابهتی هايکويی هاته هژمارتن. ل سالا ۲۰۰۷ بو نیکم جار ناڤی هايکو ل سهر بهرگی پرتووکهکی هاته دیتن نهو ژی پرتووکا (تریفهی مانگ لهسر دارکاژ) یا جانانان کلیمینتس، کو کومهکا دهقین هايکويين هايکونفيسين ژاپونينه ژ زمانی نهلمانی و ئینگلیزی هاتبوونه و مرگيران بو فارسی، جهبار سابیر ب و مرگيرانهکا چر و پهیت ژ فارسیی و مرگيرا بو سهر زمانی کوردی (سابیر: ۲۰۰۷، بهرگ). دیسان پرتووکا (هايکو له ژاپونمه بو کوردستان ۲۰۱۸) یا (ملکو نهعمده) ی کو ب تیروتهسلی بهس ل هوزانا هايکو و بنهمایین وی کرپیه. ل دهقرا بههدینان (شمال ناکرهیی) ل سالا ۲۰۱۰ هايکويين خو د ناڤ پرتووکهکیدا ب ناڤی (ژ سیتافکين دوهی و نهفرؤ) بهلاف کرن، دبیته بهکم نفيسر و هوزانفان هوزانین خو ل سهر فورمی هايکو نفيسين و بهلاف کرین، دیسان ل ههمان سال (خالد علی سلیمانیهی) بهرهمهکی هايکويان ل ژیر نافونیشانی (داکتهک ژ روژنافایا پهیقان) بهلاف کر، دیسان بهرهمهکی دی یی

تهکنیکين وینهکرنا دیمهمنان تاييهتمهنديهکا جوداکره بو هايکويی، دبیت بيبته خالهکا جوداهیبی د ناڤهرا هايکويی و فورمین دی بین هوزانا گهلهک کورتدا، هايکو نفيسين دهقرا بههدینان شیاينه و مکو هايکونفيسين جيهانی نهقان تهکنیکا پهیرهو بکن.

پهیکهري فهکولینی:

نهف فهکولینه ژ دوو پشکان پیک دهیت د پشکا نیکیدا چهک و پیناسه و تاييهتمهنديين هايکویا ژاپونی و جيهانی هاتينه باسکرن، و د پشکا دوویندا پراکتیزهکرنا تهکنیکين وینهکرنا دیمهمنان ل سهر نمونين هايکونفيسين دهقرا بههدینان هاتيبه کرن.

۲- پشکا نیکي: هايکو:

۱- ۲ چهک و پیناسا هايکويی:

هايکو جورهکی کهقنی هوزانا ژاپونيه. یا تاييهته ب و مسفرکنا سروشت و وینهکرنا ژيانی. هايکو ل سهر دهستی هوزانفانی نافداری ژاپونی (باشوما تسویو ۱۶۴۴-۱۶۹۴) هاتيبه نفيسين. لی بنهمایین وی بو هوزانا (رينگا) دزقرن (بوکرامي، ۱۴۳۲: ۱۳). کو فورمهکی کهقن یی هوزانا گهلهک کورت یا ژاپونی بوو، ههرچهنده دگهل رينگایی چهندن جوری دی بین هوزانا کورت بنهمایي دروستبوونا نهوی بوون، بهلی رينگا و مکو بنهمایي نفيسينا هوزانا گهلهک کورت ل جيهانی همیبه بهلاف بوو، (نهفی ژانری ب تیگههی خو یی نوی ب هوزانا ژاپونی یا ب ناڤی (هايکو) دهست پی کرپیه و پاشی هاتيبه فهگوهستن بو روژنافای). (عباس، 2013: 44).

پیناسين جياواز بو هاتينه کرن، بو نمونه فورمهکا شعری یا ژاپونيه، پیکههاتيبه ژ ههغه برگهیین دنگی کو دابهشی سی دیران دبیت، دیرا نیکي و سینی ژ پینج برگان و دیرا دووی ژ هفت برگان پیک دهیت. (وهیه، 1994: 202) هروسا بالیوزی ژاپونی هوزانفان (سونو نوچیدا) ل دهستپیکا پرتووکا خودا "هايکو: کورتنين هوزان د جيهانیدا" ب نهفی رنگی پیناسهیا نهوی دکمت و دبیزیت: "هوزانهکا کورته دهربارهی سروشتی، ژ ههغه برگين دنگی پیک دهیت. پهیقهک د نافدا هیهه دهربرینی ژ وهرزمکی سالی دکمت، بو بیرئینانا مروقی ل سهر یهکبوون و نیکگرنتا مروقی دگهل سروشتی، هروسا رننگههدانا وان ههستانه نهوین ژ سروشتی دهینه و مرگرتن." (الجموسي، 2018: 16)؛ نانکو هوزانا هايکو پتريیا جاران پیکههاتيهکا و مرزی یا ههی، هوزانفانی نهوی ب ریکا هندهک پهیقین ساده ناماژئ ددهته هیمایین نیک ژ ههرچار و مرزین سالی، نهو دهمی هوزانفان دهربرینی ژئ دکمت. ژ پیناسهیین مه ناماژه پیدای بو مه دیار دبیت، هايکو هوزانهکا کورت و چره، ب زمانهکی ساده و راستهوخو، د کورته هوزانهکا دیار و ئیلهام بهخش و کیم وینهدا، دهربرینی ژ دیمههکی بهر ههست یان هملویستهکی مرقابيهی یی بلمز دکمت، و اتهیین فهشارتی ل پشت دیمهیین راوهستیا و لفوک، ژ مهزترین همتا بچووکترین تشت دادریزیت، ب نهفی چهندی ژی دبیته خودیک بو دینتهکا گشتگیر بو ژیان و گهر دوون و مروقی (بلحیا، 2017-2018: 58)

3. هايکو گلهک نشتين ديار ب زمانه‌کی ناسايی وینه دکمت، هویراتی د واتایی و گه‌هاندنیدا همیه، سمره‌رای ساده‌ی پهیفتن وئ رامانین فلسفه‌ی بین گلهک کویرتر وینه‌یکه‌ی ساده ل پشت خو همدگریت. (بوکرامی، 1432ک: 80)
4. هوزانفان چرکرن و نابووریکرنی د پهیفاندا دکمت، گلهک یا تیره، هزرکرن و تیرامان بو دقین، سمنا هزرکرن و داریزتا ئه‌وی یه‌کسر بره‌ف مبه‌سته‌کیفه دچیت(الصله‌بی: 1437ک، ل14).
5. هوزانه‌کا دبنتیبه نه‌ک گولهبیونئی، لهوما پتر نیزیکی هونهرئ وینه‌کیشانی دبیت. نه‌ف هوزانه ب پهیقان دهینه وینه‌کرن ل شوینا هیل و رهنگان (الدوری: 2018، ل21-22).
6. گرنگیی ب شر و توندوتیژی و بابعتین ئیروئتیک نادمه. (نورئ، 2019: 65)
7. یا فره‌ه هايکو سی وینان پتر پیشکیش نه‌کمت، پندقیبه نه‌ف وینه‌یه ژ ژيانا دور هیللی برچاچ بین، دیسان پندقیبه وینی سینی ژ هردو وینین بیری خو پهیادا ببیت. (نهیلی، 2019: 259).
8. ژ لایی گه‌هاندنا و اتایایفه ژ لایی گه‌هاندنا و اتایایفه پندقیبه یا ب لهز و راسته‌خو بیت، کویراتی د واتا و گه‌هاندنیدا همیبت. (نهیلی، 2019: 259)
9. رویدانین بوری د ده‌می نوکه‌دا به‌رجسته دکمن. (الصله‌بی، 1437ک: ل15)
10. هوزانه‌کا گری‌دای ره‌گه‌زی نیره پتر ژ ره‌گه‌زی می، زه‌لام دنقیسن و یا پندقیبه زه‌لام بخوینن. (نهیلی، 2019: 259)
11. هايکوبیا ژاپونی هوزانه‌کا بی نا‌فونیشانه.
12. شیوازی هه‌فده برگیی د نقیسنیا ئه‌ویدا دهینه بکارئینان ب شیوه‌ی 5-7-5 کول سمر ریزه‌کی و سی مالکان دابش دبیت، لی پتربیا هوزانفانین جیهانی ژبلی ژاپونیان ل سمر سی ریزین سنوونی دابه‌شکرینه. (الدوری، 2018: ل10). بو نمونه:

نمونه:

پیلین شه‌بنگی ماسییان پال ددهن بو خو‌هه‌لاقیژتن و فرینئ (یاماگچی سوودو)
 بیقه‌لمرز دهیت دارستانی ده‌ژینیت ژ متبونا
 زفستانی هشیار دکمت (سایتوو سانکی)
 نه‌شیم بیژم ئه‌ز یی بی خهم لی به‌فر نارامی
 دباریت (تاکامورا تیجو) (أبو زید، 2023)
 به‌لی شیوازی جیهانی ب نه‌فی رنگی دهینه دارشتن:

1- دروپیاری هافینیدا دهر باز دهم

هايکوبیان ل ژیر نا‌فونیشانی (ناکنجین هه‌لبه‌سته‌ک داوی) ل ساللا 2012 به‌لافا کر، هه‌روسه‌سال ساللا 2014 به‌ره‌مه‌کی دی یی هايکوبیان ب نا‌فونیشانی (پشیکین ناشی) چاپ و به‌لافا کر، دیسان (ئه‌ویننامه) نا‌فونیشانی پهرتووه‌کا (د.ره‌فیک سابیره) کو 24 هوزان و 29 هايکوبیان ب خو‌فه دگریت، ل ساللا 2017 هاتیبه چاپکرن. هه‌روسه‌سا (هايکو مکی قوبادی نا‌فونیشانی پهرتووه‌کا دی یا هايکو نفیس (قوبادی جه‌لیزاده) یه، ل ساللا 2017 هاتیبه چاپکرن، نیزیکی 300 هايکو تیدا هه‌نه دگهل چهندين هوزانین دی بین کورت و دریز. ل ده‌سئیکا ساللا 2018 هوزانفان (ملکو نه‌حمه‌د) ب هه‌ردو زمانین (کوردی-عه‌ربی) د دوو پهرتووه‌کاندا 50 هايکوبیین خو ب نا‌فونیشانی (سرووده‌کانی میزوئوتامیبا-اناشید میزووتامیبا) ب شیوازی PDF به‌لافا کر، پهرتووه‌کا (له‌گهل په‌پوله‌ی بی بال، ماچ نا‌گورنه‌وه-گوله سووره‌کان) به‌ره‌مه‌کی هه‌فبش یی (ساره‌وان عبه‌دولا و فریاد موحه‌مه‌د) ه، کو 178 هايکو د 86 لاپه‌راند هاتینه کو مکر، ل به‌ارا ساللا 2018 هاتیبه چاپکرن. دیسان (نادیه کریم) کو ل ساللا 2018، 81 دهقین هايکوبی د پهرتووه‌کیدا ب نا‌فی (ته‌لسیم) به‌لافا کرینه. و هه‌ر ل ساللا 2018 دومین به‌ره‌می خو کو دیوانا (ته‌زیحی قه‌زوان) بوو به‌لافا کر. (نه‌حمه‌د، 2018: 160). ل پاییزا ساللا 2018 (قوبادی جه‌لیزاده) جاره‌کا دی دوو به‌ره‌مین هايکوبی ب زمانین (کوردی-عه‌ربی) ب نا‌فونیشانین (به‌ردیک ده‌گرمه کیسه‌ئیک) و (حصه‌ العصفیر) گه‌هاندنه چاپی. ژ هايکو نفیسین ژن (هیوا فازل) به‌ره‌مه‌ک ب نا‌فی (نورفیا) کو کو مکه‌کا هايکو و هه‌لبه‌ستان ب خو‌فه گرتیبه ل ساللا 2019 چاپ و به‌لافا کرینه، هه‌فدهم کو مکه‌کا هايکو نفیسان هه‌نه هه‌تا نوکه چ به‌ره‌مین چاپکری نینن، بنتی دهقین وان د گوفارندا دهینه دبیتن، د هه‌مان ده‌مدا هايکوبیین خو د یانه‌یا (هايکوی کوردی) دا به‌لافا کرینه، یان د نا‌ف به‌ره‌مین خو بین دیدا هايکو زی به‌لافا کرینه، ژ وان هوزانفانان (تیروژ ئامیدی، روژا مه‌جید، که‌ژال ئیسماعیل، دلیر محه‌مه‌د، سهر به‌ست مه‌جید... هتد) ب فی رنگی پینگا‌ف-پینگا‌ف هايکوبی جه‌ی خو د نا‌فا ئه‌ده‌بی کوردیدا کر و ب ده‌هان به‌ره‌م و به‌لافا کر، گوتار، قه‌کولین ل سهر هاتنه نقیسن. (نورئ، 2019: 43).

2-3 تابه‌تمه‌ندیین هايکوبیا ژاپونی:

هوزانا هايکو ژ لایی وینه و نا‌فه‌روکیفه چهندين تابه‌تمه‌ندیین جیگیر د که‌لتوورئ ژاپونیدا هه‌نه، ب رینا فان تابه‌تمه‌ندیینان ئه‌م دشین هوزانا هايکو ژ جورین دی بین هوزانا گله‌ک کورت جودا بکه‌ین:

1. د نه‌فی هوزانیدا گرنگیه‌کا زور ب سروشتی هاتیبه دان، مه‌رجه (کیگو) تیدا هاتیبته بکارئینان، واته ئاماره ب وهرزمکی سالی، نا‌فی رووه‌که‌کی، گیانه‌ومره‌کی هاتیبته دان(الصله‌بی، 1437ک: ل7).

2. زمانه‌کی ساده د نه‌فی هوزانیدا دهینه ب کارئینان و هوزانفان خو ژ پهیفتن مژدار و لیکدای ددهته پاش. (الركابی: 2015، ل14).

ب خوشی

سولا من د بنک‌هفتشی منڤیه

بوسون (کلیمینتس، ۲۰۰۷):

(۲۰)

2- گهلی بهلگان

ژ بای بیرسن

کیژ ژ وه یه‌کهمین بهلگ بوو کهفتیه خوار

سوشوکی

(کلیمینتس، ۲۰۰۷: ۲۵)

3- چاقین نه‌لهووی تاری دبن

دهمی گورگ و میه

و پور دکهنه هوار

باشو (کلیمینتس،

۲۰۰۷: ۲۶)

۴- تاییه‌تمه‌ندیان هایکویا جیهانی:

د ناڤ نه‌دمیاتیان مله‌تین دیدا و ژبر گله‌ک نه‌گهران هندک جوداهی د تاییه‌تمه‌ندیان هایکوییدا دهینه دیتن، نه‌ف جوداهییه بو سرؤشتی هزرکنا نه‌وان مله‌تان، پیکهات و سرؤشتی زمانی وان دزفرن، هندک گری‌دای بابیتین جورا و جورن، دبیت کارتی‌کرنا وان ژ جفاکه‌کی بو جفاکه‌کی دی یا جودا بیت. له‌وما رمنگه‌ف‌دانا وان د ناڤ تیکستی هایکوییدا دی یا فرمرنگ بیت، نه‌فان گورانکاریان هر دوو لایه‌تین فورم و ناڤه‌روکا هایکویی ب خوقه گرتینه، نه‌و تاییه‌تمه‌ندییه نه‌فین ل خوارینه:

1. ل جهی کو ۱۷ برگه بیت ب شیوی (۵/۷/۵)، دشیت هندک برگان زیده یان کیم بکمت، واته ب شیوازمکی سر بهست بهینه نفیسین. (سابیر، ۲۰۲۲: ۱۸-۱۹).

2. هایکویا جیهانی کیم جاران نماژن ددهته و مرزین سالی (نهیلی، ۲۰۱۹: ۲۶۰).

3. د هایکویا جیهانی هندک جاران دهمی بوری ژی دهینه ب کارنیشان (نورن، ۲۰۱۹: ۶۳).

4. ل جهی بکارنیشانان زمانه‌کی ساده، د هایکویا جیهانی هندک جاران زمانی شعری و میتافور و دمر برینین وینه‌یی ب کاردنین. (نورن، ۲۰۱۹: ۶۴)

5. ل جهی گرنگیدانی ب سرؤشتی ب گشتی، گرنگیی ددهته سرؤشتی مروڤایه‌تیی، هر ووسا گرنگیی ب بابیتین: جفاکی، دمر وونی، سیاسی... هند، ددهت. (نهیلی، ۲۰۱۹: ۲۶۰)

6. به‌روفاژی هایکویا ژاپونی، هایکویا جیهانی بو به‌بیافه‌کی به‌رفره بو نفیس‌رین ژن و ب زه‌لامی بنتی سنوردار نینه. (نهیلی، ۲۰۱۹: ۲۶۰).

7. به‌روفاژی هایکویا ژاپونی یا رسمن، تیبینیا هه‌بونا ناڤونیشانی بو هایکویا جیهانی و کوردی دهینه کرن.

نه‌وا ژ نه‌فان جوداهییان دهینه تیبینیکرن نه‌وه کو گورانکاری ب سر زور به‌یا تاییه‌تمه‌ندیان هایکوییدا هاتینه، نه‌وا وکو تاییه‌تمه‌ندییه‌کا رسمن د هایکوییدا مای، فورمی سی ریزی و مهنده‌هوشیا ریزا دوماهییا هوزانا هایکویه.

د ناڤ نه‌دمی کوردیدا ل ده‌فرا به‌هدینان هه‌مان گورانکاری هه‌نه و هایکویا ده‌فرا به‌هدینان ژی لاساییا تاییه‌تمه‌ندیان هایکویا جیهانی کرییه، بو نمونه:

((هه‌سپ

هه‌سپه‌کی کحیل

د باخچی گیانداران دا

ب نیکجاری یی هاتیه ژبیرکرن)) (ناکره‌یی، ۲۰۱۰: ۴۳)

د نه‌فی ده‌فی هایکوییدا هوزانقانی په‌یاما خو ب په‌یقین ساده دارنژتیه، کو مهرجه‌کی بنهرت یی هوزانا هایکویه و نه‌گه‌ری به‌لاقبوونا وئ یه ب شیوه‌کی بله‌ز. ناڤه‌روکا نه‌فی تیکستی کو بابته‌کی رهنه‌یییه و گری‌دای سرؤشتی نینه نامازه ب چ وهرزین سالی نه‌دایه، به‌لی وکو نامازه بو سرؤشتی په‌یقا (هه‌سپه‌کی کحیل) ل دیمه‌نی ئیکی هاتیه بکارنیشان کو د بنهرتدا مهرم پی کهسه‌کی ژیهاتیه نه‌فجا د چ بواردا بیت، ل ده‌سپه‌کی تیبینی دکهن کو بابته یی مژداره ناڤه‌روکا ب ساناهی ناهتیه زانین، به‌لی ل دیمه‌نی دوماهییه دیار دبیت کا بابته‌کی سره‌کی چیه ل دهمی دبیزیت: ب نیکجاری یی هاتیه ژبیر کرن.. ناکو نه‌ف کهسه‌کی ژیهاتی هاتیه پشنگوه هافینن و گرنگی پی نه‌هاتیه دان. بابته بابته‌کی مروڤایه‌تی و جفاکییه، کو ئیک ژ مهرجین هایکویی یه، رویدان د دهمی بوری رویدایه و به‌ردومان د دهمی نهادا به‌رجسته کریه، چری و کورتری د په‌یقاندا دهینه دیتن، زیدمباری هندئ پیگیری ب شیوازی سی ریزی کریه لی ب زیدمتر ژ ۱۷ برگان هاتیه نفیسین واته هایکویه‌کا سر به‌سته، هر ووسا ناڤونیشان ژی بو هاتیه هه‌لبزارتن، هر چه‌نده د بنهرتدا هایکویا ژاپونی یا بی ناڤونیشانه، لی د هایکویا جیهانی نه‌ف چه‌نده دهینه دیتن، د نه‌فی هایکوییدا دیمه‌ن جودا به‌رجسته بوینه و په‌یوه‌ندی دگهل ئیک هه‌یه، ب گشتی مهرجین هایکویا جیهانی تیدا هه‌نه، ب زمانه‌کی جوان هاتیه فه‌هاندن. نمونه‌کا دی:

((مریه‌کی بی گور

چه‌ند غه‌ریبیا

مسته‌کا ناخا خو دکهت)) (مه‌جید، ژ ۹۴: ل ۱۴۷)

نه‌ف هایکویا ل سهری دیار ب په‌یقین ساده هاتیه دارنژتن، لی دیمه‌ن جوان وینه‌کرینه، هر چه‌نده هایکویا رسمن ب په‌یقین ساده و دوبر ژ وینه‌یین شعری یین نالوز دهینه دارنژتن، به‌لی هایکویا هه‌چهرخ نه‌ف بنه‌مایه په‌یرو نه‌کریه، وکو دیار د دیمه‌نی ئیکیدا هوزانقانی گوتیه: (مریه‌کی بی گور...)، د راستیدا مهرما نه‌وی کهسه‌کی دوبره ژ ناخا خو و وه‌لاتی خو و ل غه‌ریبیا دزیت، واته وینه‌یه‌کی وکه‌ه‌شپه‌یی ناڤرانده‌یه د ناڤه‌را هر دویداندا و ب ساده‌یی دیمه‌ن وینه‌نه‌کریه، ل دیمه‌نی دوماهییه مهرما خو ب رونی دگه‌هینیه و مرگری دهمی دبیزیت (غه‌ریبیا مسته‌کا ناخا خو دکهت) واته نه‌و مریه‌یه غه‌ریه وکو به‌ری نوکه مه نامازه پی دای، ژبر دوبری و غه‌ریبیا وی ژ ناخا وی ب مریه‌کی هاتیه شوبه‌اندن، رویدانین نه‌وی د دهمی نهادا هاتینه به‌رجسته کرن و ته‌کنیکا هیدی هیدی رونیون د دارنژتن نه‌ویدا هاتیه بکارنیشان. ب په‌یقا (ناخ) دمر برین ژ سرؤشتی

کریبه، مرجی چری و کورتیری تیدا هاتیبه پیرمو کرن، ب سئ دیمه‌ن واته سئ ریزان په‌یاما خو گه‌هاندیبه، لی هه‌شینه‌ی نمونیه‌ین دی سیسته‌می ۱۷ برگه‌ی پیرمو نه‌کریه. نافونیشان بو نه‌قی هایکوی نه‌هاتیبه دانان، کو مهرج نینه نافونیشان هه‌بیت. ب گشتی وینه‌هکی ئیکگرتی یی جوان هاتیبه داریزتن و دهربرینه‌کا جوان ژ غه‌ریبه‌ی ب سئ ریزین کورت و ب ژماره‌کا کیم یا په‌یقان کریه.

د نمونه‌کا دیدا هاتیبه نافونیشان نینه:

((نهو بوهارا تو کریه کفانی که‌سکه‌سوری

چاقین من هه‌لاویستن

ب هه‌لاشی خه‌وناقه)) (نامیدی، ژ ۷۶: ل ۱۳۸)

د نه‌قی تیکستی هایکوییدا، هایکستی دیمه‌هکی جوان ب په‌یقین ساده داریزتیبه، تاییه‌تمندییا (کیگو) پیرمو کریه، په‌یقا (بهار) د دیمه‌نی ئیکیدا بکار ئیایه، کو دهربرینی ژ ئیک ژ و مرزین سالی دکمت. وینه‌ین جوان بین شیعری تیدا هه‌نه لی ب زمانه‌کی ساده کو هه‌می که‌س رامانا نه‌وان په‌یقان بزنان بین هاتیبه بکار ئینان، ل دیمه‌نی ئیک دهربرینی ژ خوشیا بهار هکی دکمت، د نه‌وی بهاریدا دلدارئ نه‌وی د چاقین ویدا کفانی که‌سکه‌سوری بو، واته خه‌مل و جوانییا نه‌وی بهاری بو، مهرم ژ بهاری قوناغه‌کا خوش یا ژینا وی بو، هه‌ر چه‌نده یا بوری و رویدانین نه‌وی هه‌می د ده‌می بوریانه، لی نه‌ف مهرجه د هایکویا جیهانیدا هاتیبه لادان واته هایکستی جیهانی د ده‌می بورییا ژی دیمه‌نین تیکستی خو وینه‌ کرینه، هه‌تا دیمه‌نین دووی و سیتی ژی د ده‌می بورییا هاتیبه رویدان، کو دوماهیک دیمه‌نه و مرن و نه‌مانا وان خه‌ونین جوان بین ل دیمه‌نی ئیکی هاتیبه وینه‌کرن بو وهرگری رۆن دکمت. مهرجین کورتیری و چری تیدا هه‌نه ب سئ ریزان هاتیبه داریزتن، لی ب هه‌ر نه‌گه‌ر هه‌می سیسته‌می ۱۷ برگه‌ی پیرمو نه‌کریه.

نمونه‌کا دی:

((سه‌هه‌ک یا ژ ناقچاقین شه‌قی دپه‌شیت

ترس یا شهرم ژ پیشه‌یا خو دکمت و

د جهدا دره‌قیت)) (فاضل، ۲۰۱۹: ۳۴)

نه‌ف تیکستال سهری کو ب ناقی هایکو هه‌لبه‌ست هاتیبه نفیسین، ب په‌یقین ساده هاتیبه نفیسین لی وینه‌ین هونری ژی تیدا هه‌نه، په‌یقا (شه‌ف) وکو دهربرین ژ سرۆشتی بکار ئیایه، ته‌کنیکین وینه‌کرنی وکو خوازه تیدا هاتیبه بکار ئینان، ده‌می دبیزیت: ترس یا شهرم ژ پیشه‌یا خو دکمت و د جهدا دره‌قیت، د بنه‌مندا ترس شهرمی ناکمت و ناره‌قیت به‌لی ل قیره وکو مروّف دیتیبه و وه‌سف کریبه، سهرمرای جوانییا تیکستی، نفیسهری هایکویا خو د سی دیمه‌ناندا وینه‌ کریه لی دگه‌ل هندئ سیمابین دریزیی پیقه دیارن و هه‌تا راده‌کی کورتیری تیدا نه‌هاتیبه پیرمو کرن، هه‌ر چه‌نده د تاییه‌تمندیین هایکویا جیهانیدا پیگیری ب هژمارا برگان ناهینه‌ کرن وکو هایکویا ره‌سمن یا ژاپونی، لی نه‌فه واته‌یا وی چهندئ نادمت کو کورتیری و چرکرن وکو مهرجه‌کی سهره‌کی تیدا نامینیت.

((پشتی من ژ بن پیلان

دهرخستی

نه‌ز ده‌قی خوه ده

خه‌نداقندم)) (سلیقانه‌ی، ۲۰۱۰: ۱۲)

نمونه‌کا دی:

((بازیری ره‌ش

روژ هه‌لات

ته‌ف پهردین شه‌فا ره‌ش

هاتن سوتن

ل نیقاری

شه‌قی پهرده‌یین نوو

ژ بازیری ره‌ش کرین)) (ناکره‌ی، ۲۰۱۰: ۶)

نمونه‌کا دی:

((قالیوم

روژ سه‌متا وه‌غه‌را من بوو

ته نه‌ز ب نه‌وی قالیوما

تو دبیزیی (نه‌فین)

بسه‌ردا برم)) (ناکره‌ی، ۲۰۱۰: ۳۱)

و‌کو پیشتر مه‌ نامازه پیدای، یه‌ک ژ تاییه‌تمندیین هایکویا ژاپونی و جیهانی نه‌وه ژ سئ دیمه‌نان زیده‌تر تیدا نه‌هینه وینه‌ کرن، لی د نه‌قان نمونین ل سهری دیاردا کو ل ژیر ناقی هایکو هاتیبه نفیسین، پتر ژ سئ دیمه‌نان تیدا هه‌نه واته ب سئ ریزان پتر هاتیبه نفیسین و نه‌ف تاییه‌تمندییه نه‌هاتیبه پیرمو کرن، ب نه‌قی چهندئ ژی دشین بیژین ژ قالبی هایکوی دهر دکه‌قیت.

3-پشکا دووی: ته‌کنیکین وینه‌کرن دیمه‌نان د هایکویا ده‌فرا به‌هدیناندا:

3، 1. ته‌کنیکا به‌رسفدانا سیاران (چ - که‌نگی - ل کیفه - بو چی):

ته‌کنیکه‌کا به‌ر به‌لاؤه د پتریا ده‌قین هایکوییدا ده‌یته دیتن، ل سهر پتریا تیکستی هایکویا ژاپونی یا ره‌سمن و هایکویا جیهانی ژی یا زاله، جوانی و سهرکه‌فتنا نه‌قی ته‌کنیک ل دویف شیان و سهر بۆرا نفیسهری دمینیت و جهی وان د تیکستیدا ژ دیمه‌هکی بو ئیکه دی د هینه گهورین (الحسن، ۲۰۲۲: ۴۰۷). بو نمونه:

((ماهین

هه‌رده‌ما ماهین

که‌نگی؟

ل کیفه؟

دگه‌هته گوپیتکا چیا

شه‌هینه‌کی راده‌نیلیت)) (ناکره‌ی، ۲۰۱۰: ۵۴) چ؟

د نه‌قی ده‌قی هایکوییدا دکه‌قینه به‌رامبه‌ر هنده‌ک دیمه‌نین دی، کو ل سهر ته‌کنیکا (که‌نگی؟-ل کیفه؟-چ؟) هاتیبه دارشتن، هه‌ر دیمه‌نه‌ک به‌رسفا پرسیاره‌کی ژ نه‌قان دده‌ته دیار کرن، هه‌ر چه‌نده مهرج نینه ب هه‌مان ریزبه‌ندی بن له‌وانیه د هه‌ر نمونه‌کیدا ب ریزبه‌ندییه‌کا جودا به‌ینه وینه‌کرن. ل ده‌ستیکی ده‌می رویدانی دیار دبیت کو نه‌و ده‌مه یی ماهین دگه‌هته گوپیتکا چیا واته به‌رسفا سیارا (که‌نگی). دیمه‌نی دووی وکو ته‌مامکه‌ری دیمه‌نی جهی رویدانی دیار دکمت

روژیدا ئه‌و چرایه فه‌مريان؟ لی دگهل دروست بوونا ئه‌فی پسیار ئ نفیسهرئ به‌رسفا ئه‌وی ژی دایه خوانده‌فانی ده‌می دبیزیت: ب غه‌وار مبوونا ته، واته ژ به‌ر غه‌وار مبوون و چوونا خوشقیی ئه‌وی چرایین وئ فه‌مريان. ل فیئرئ بؤ مه دیار دبیت کو ته‌کنیکا به‌رسفانا پسیاران گه‌له‌ک ب جوانی هاتیبه بکارئینانا و ب دروستی به‌رسفا وان پسیاران دایه بین کو ده‌یته پیشبینی کرن د هزرا نفیسهریدا دروست بین دگهل خواندنا وئ، د ئنجامدا دیمه‌نه‌کئ جوان و ئیکگرتی هاتیبه نافراندن.

نمونه‌کا دی:

((ب له‌ز

پارزینکئ گه‌شتا خو ده‌افئیزم

و د ناف چافین ته‌دا

گه‌شته‌کا دی دکهم)) (مجید، ۲۰۲۳: ۱۷۰)

د ئه‌فی هایکوییدا هوزانفانی ته‌کنیکا به‌رسفانا پسیاران بکارئینایه بؤ وینه‌کرنا دیمه‌نه‌کی، ئه‌و پرسین به‌رسفا وان د نافا دیمه‌نین ئه‌فی هایکوییدا ده‌یته دیتن (که‌نگی؟ ل کیفه؟ چ؟) واته بؤ مه دم و جه و ئه‌وا رویدای دیار دکته، ده‌می دبیزیت: پارزینکئ گه‌شتا خو ده‌افئیزم، واته ده‌می رویدانه‌کئ بیان دیمه‌نه‌کئ بؤ مه دیار دکته ئه‌و ژی نوکه یه کو ژ گه‌شته‌کئ زفریبه و پارزینکئ گه‌شتا خو ده‌افئیزیت، مهرج نینه ئه‌و گه‌شته‌کئ گه‌شته‌ک بیت بؤ جه‌کی، دبیت گه‌شته‌ک بیت د خمیلا ئه‌ویدا هاتیبه هه‌بوونئ، و هکو گه‌شته‌کا د ناف بیره‌اتن بیان ژی هنده‌ک هزراندا بیت، پشتی وینه‌کرنا ئه‌فی دیمه‌نی کو دبیته ئه‌گه‌ر هنده‌ک پسیارین دی د هزرا خوانده‌فانیدا دروست بین، ئه‌و ژی کا دئ پشتی وئ چ چیبیت و ل کیفه، ل ده‌سپینکئ به‌رسفا جهی دده‌ت واته بؤ مه جهی دیمه‌نی دویدا دیار دکته کو د ناف چافین دلدارئ ویدا یه، دویدا ژی بؤ مه دده‌ته دیار کرن کا دئ چ چیبیت، ده‌می دبیزیت: گه‌شته‌کا دی دکهم، ئانکو پشتی ژ گه‌شتا خو یا ئیکی فه‌که‌ریایه فه بؤ که‌تواری، ب دیتنا چافین ئه‌وی دوباره دچینه گه‌شته‌کا دی، هه‌له‌به‌ته هه‌ر د خمیالین خودا. ب ئه‌فی رهنگی ته‌کنیکا به‌رسفانا پسیاران ب رونی دباره و ب چهند دیمه‌نان دیمه‌نه‌کئ ئیکگرتی بی جوان و بالکیش نافراندیبه.

نمونه‌کا دی:

((چون د چوونیدا

فالاتییه‌که د مانیدا

دا مان نه‌مینیت)) (فاضل، ۲۰۱۹: ۲۶)

د ئه‌فی تیکستی هایکوییدا ته‌کنیکا به‌رسفانا پسیاران هاتیبه بکارئینانا بؤ وینه‌کرنا دیمه‌نین د ناف ده‌قیدا، ئه‌و پسیارین به‌رسفا وان هاتیبه دان (چ؟ ل کیفه؟ بؤچی؟) نه، واته هه‌ر ریزمک به‌رسفا پرسه‌که‌ک ژ ئه‌فان دده‌ته خوانده‌فانی، ل دیمه‌نی ئیکی ده‌می دبیزیت: چوون د چوونیدا، واته بابته چوونه ب تابه‌ت ده‌می بریارا چوونئ ده‌یته دان، ل دیمه‌نی دووی به‌رسفا پرسه‌کا دی ده‌یته دان کو جه تیدا ده‌یته دیار کرن و به‌رسفا پرسه‌کا گریدای جهی رویدانا ئه‌وی دیمه‌نی ده‌یته دیار کرن ده‌می دبیزیت: فالاتییه‌که د مانیدا، دگهل دیتن و لیکدانا ئه‌فان دیمه‌نان پرسه‌کا دی د هزرا خوانده‌فاناندا

کو گویینکا چبایه واته به‌رسفا پسیارا (ل کیفه) یه و دوماهیک دیمه‌ن و هکو ته‌مامکه‌رمک و دیار که‌رئ په‌یاما تیکستی به‌رسفا پسیارا (چ) دده‌ت و دیار دکته پشتی هه‌ردو دیمه‌نین ل ده‌سپینکئ (شه‌هینه‌کئ راده‌نیلت)، ب فی رهنگی دیمه‌نه‌کئ ئیکگرتی ل سه‌ر بناغه‌بی (که‌نگی؟ ل کیفه؟ چ؟) ئانکو، دم، جه و بوویه‌ر دروست دبیت.

نمونه‌کا دی:

((نه‌ف ژبانه شه‌ترنجه

هه‌ر روژ نه‌م سه‌ربازه‌کی

ژ شیانین خوه ژده‌ست ددن)) (سلیفانه‌ی، ۲۰۱۲: ۶)

د ئه‌فی هایکوییدا دیار دبیت کو نافرؤکا وئ دبیت به‌رسفا چهند پرسه‌کاران. ژ به‌رسفا ئه‌وان پرسه‌کاران دیمه‌نه‌کئ ئیکگرتی و بالکیش بؤ مه دیار دبیت، ئه‌و پرسین به‌رسفا وان هاتیبه دان د ئه‌فی هایکوییدا (چ؟ که‌نگی؟ ل کیفه؟) نه، ده‌می دبیزیت: نه‌ف ژبانه شه‌ترنجه، ژبانئ ب ئاسته‌نگ و سه‌ختین وئ فه و هکو ته‌خته‌یه‌کئ یاریا شه‌ترنجئ دشوبه‌ینیت کو هه‌فرکی و جه‌نگه‌کئ به‌ردوام ل سه‌ر رووی وئ ده‌یته برئفه برن، دیسان به‌رسفا پرسه‌کا دی ئاراسته دکته ده‌می دبیزیت: هه‌ر روژ... واته هه‌می روژان بیان ژی ب به‌ردوامی ئه‌و دیمه‌نین و هکو یاریا شه‌ترنجئ ل سه‌ر برئفه دچن ب سه‌ختی و ئاسته‌نگین خو فه، دویدا ژی به‌رسفا پرسه‌کا دی دده‌ت ده‌می دبیزیت: سه‌ربازه‌کی ژ شیانین خوه ژ ده‌ست ددن. ب ئه‌فی چهندئ دیار دکته کا ل کیفه هیزئ ژ ده‌ست دده‌ن، د یاریا شه‌ترنجیدا سه‌ربازان ژده‌ست دده‌ت و د به‌رامبه‌ردا د ژباناراسته‌قینه‌دا ژی ته‌من، شیان، هیز، هیقیین خو ژده‌ست دده‌ت، کو ئه‌و سه‌ربازین وی نه بین ب هاریکاریا وان به‌ردوامی دده‌ته ژبانا خو.

د نمونه‌کا دیدا:

((اللنتاین

چرایین نه‌فینی فه‌مريان

ب غه‌واره‌بوونا ته‌ه)) (نامیدی، ۲۰۱۹: ۱۳۷)

د ئه‌فی تیکستی هایکوییدا هه‌مان ته‌کنیکا به‌رسفانا پرسه‌کاران تیدا ده‌یته دیتن، کو ب ریا ئه‌فی ته‌کنیک دیمه‌نه‌کئ جوان نافراندیبه و وینه‌کریبه، ئه‌و پرسین د ئه‌فی هایکوییدا به‌رسفا وان هاتیبه دان (که‌نگی؟ چ؟ ل کیفه؟) نه، واته هه‌ر دیمه‌نه‌ک ژ دیمه‌نین ئه‌وی بوویه به‌رسفا ئیک ژ ئه‌فان پرسه‌کاران، ده‌می دبیزیت: ل فالنتاین، مه‌رم ژئ ل ناف خوشی و ئاهه‌نگین جه‌ژنا فالنتاین واته بؤ مه ده‌می رویدانا دیمه‌نی دیار کر کو روژا ئه‌قیندارا نه، روژا نویکرنا سوز و قیانا د نافراره‌ئا ئه‌واندا یه، دیسان ل دیمه‌نی دویدا به‌رسفا پرسه‌کارا (چ؟) دده‌ت، دبیت ل ده‌می ل دیمه‌نی ئیکی نافئ روژا فالنتاین هاتیبه گوتن پرسه‌کا دی د هزرا خوانده‌فانیدا دروست ببیت و ببیزیت: چ ل ئه‌وی روژئ چیبوو؟ له‌وما ل دیمه‌نی دویدا به‌رسفا ئه‌فی پسیار د ده‌یته دان ده‌می دبیزیت: چرایین ئه‌فینی فه‌مريان، واته ل ئه‌وی روژا کو پندقی بوو یا خوش با چرایین ئه‌وی فه‌مریان و خوشی ژئ نه‌دیت، دیسا دگهل به‌رسفانا پرسه‌کا دووی هه‌له‌به‌ته پرسه‌کا دی د هزرا خوانده‌فانیدا دروست دبیت و پسیار دکته کا بؤچی د ئه‌وی

دنازرينيت، نهو ژي نهگهرا رويدان و چيپوونا نهفان ديمنه‌انه، ل ديمه‌نی دويقا نفيسر بهرسفا نهفنی پرسى ددمت و دبیزيت: دا مان نه‌مينيت، واته بو مه نهگهرا دروستبوونا نهفان دوو ديمه‌نين پيشيبي ددمته ديار کرن، ژ نهفان ديمه‌نين ل سمرى پيکفه گریدانهک د ناقيهر اواندا هميه وينه‌يهکي نيکگرتي بو خواندهفانان ناراسته دکمت.

۲.۳. تهکنیکا نيزيکی يان وهکفه‌يبي:

نهف تهکنیکه تهکنیکهکا بهربه‌لاقه د ناف هايکوييدا، هايکيست دوو ديمه‌نين جودا ژ سهرقه و مکههف ژ نافدا دهلبزيريت، يا پندقيه پيکفه گریدانهک د ناقيهر اواندا هميه لئ نهوا وان پيکفه گریددمت يا بهرچاچ نهبيت. (الحسن، ۲۰۲۲: ۴۰۸). بو نمونه:

((ل جهژنا نهفیندارا

گول دسورن

بيهنان نيرگزان ژ ته دفریت)) (نامیدی، ژ ۷۶: ۱۳۸)

ديمه‌نی نيکگرتي يي نهفنی هايکويي ل سمر تهکنیکا (نيزيکی يان وهکفه‌ی) هاتيه وينه‌کرن، دبين کول ديمه‌نی نيکي هوزانفانی نماژه دايه (جهژنا نهفینداران) و ل ديمه‌نی دووي دبیزيت: (گول د سورن)، نهگه ب هویری ته‌ماشه بکين خالهکا ب همفگه‌هشتني د ناقيهر اواندا هميه، (جهژنا نهفینداران و گولين سور) هر دو نماژي ددمته نيک تشت نهو ژي پهيوه‌نديا نهفیندارييه، ديمه‌نی دويمه‌يبي ژي دبیه ته‌مامکهر بو هر دو ديمه‌نين پيشتر کو بيهنان وئ و جوانيا نهوئ ب نيرگزان د شوبه‌نينيت و ديمه‌نهکي نيکگرتي ژ نهوان ديمه‌نين نيزيکی نيک وينه دکمت. هايکيستي گلهک ب جوانی نهف تهکنیکه بکار نيمايه و وينه‌ين جوان ناراسته‌ی وه‌گرري کرينه.

د نمونه‌کا ديادا:

((دگهل دهنگی فالقه‌کهری

لنيقن فنجانا من

دلهمزن)) (مه‌جيد، ژ ۹۰: ۱۶۸)

د نهفنی تيکستي هايکوييدا نفيسه‌ری ديمه‌نين نهوئ ب ريبيا تهکنیکا وهکفه‌ی و نيزيکي وينه کرينه، واته دوو ديمه‌ن وهکفه‌ف د واته‌ييدا لي جودا د تهکنیکا وينه‌کرنيدا، دهمي ل ديمه‌نی نيکي دبیزيت: دگهل دهنگی فالقه‌کهری، ديسان ديمه‌نی دووي دهمي دبیزيت: لنيقن فنجانا من، دوو ديمه‌نين وهکفه‌ف د واته‌ييدا، فنجان و دهنگی فالقه‌کهری کو دوو تشتن بو ديتن و گوتنا پيشينين ژيانا مروفی و داهاتي مروفی دهينه بکار نيان واته خالهکا همفهمش د ناقيهر اواندا هميه، نفيسه‌ری ژي نهو نيزيکيا د ناقيهر اواندا بکار نيمايه و ديمه‌نهکي جوان ژي نافرانديه، کو وسا ددمته ديار کرن دهمي فالقه‌کهر لنيقن خو بو گوتنا پيشينين داهاتي وئ دلنيقن لنيقن فنجانا نهوئ دلهمزن، دبیت ژ بهر نهوان پيشينين دويف دلي وئ بن کو دبنه نهگه‌ری له‌يز يني، ب بکار نيانان نهفان تهکنیکان وينه‌يهکي جوان و نيکگرتي هاتيه نافراندين و جوانيهکي ب ريبيا هندهک په‌يقين داريزتي بو خواندهفانی ناراسته دکمت.

نمونه‌کا دی:

((دهريا

دهريا دنازرن

غيرهتا وئ يه

ههيف و روژ قديدانکين وئ قه‌دکن)) (سليقانه‌ی، ۲۰۱۴: ۳۶)

د نهفنی تيکستي هايکوييدا، تهکنیکا نيزيکی و وهکفه‌يبي هاتيه بکار نيان، واته دوو ديمه‌نين وهکفه‌ف د واته‌ييدا لي جودا د ناف و وينه‌يبي خودا، د ديمه‌نی نيکي يي هايکوييدا نفيسه‌ری دهرياهکا نازراندي دنيته بهرچاچ، ب پيلين وئ بين بلند و بلهز و لفينا وئ و بلند بوون و نزمبوونا وئ ژ نهگه‌رين کار تيکرها ههيف و روژان کو ب چند نهگه‌رمکين فيزيایي و گه‌ردووني کار يگه‌ريبي دکمه سمر لفينا نهوئ، ديسان ديمه‌نی دووي دهمي دبیزيت: غيرهتا وئ، د بلندبوون و نازريانا خودا هه‌فشيويه دهرياهکا نازرانديه، دبیت هندهک هوکار همبن بين نهگه‌ر نهف چنده روی بدمت و غيرهتا وئ ژي بهيته نازراندين وهک چها ههيف و روژ دهريايان دنازرين، ب نهفنی وينه‌يبي وهکفه‌ف يان نيزيکی يهک، هوزانفانی وينه‌يهکي جوان و نيکگرتي وينه‌کريه کو ديمه‌نی نازراندي وئ ب رونی دنيخيته بهرچاقان وهک چها نازراندي دهريايي يا بهرچاچه.

د نمونه‌کا ديادا:

((گازی

دهنگی پيکا د بارا هه دا

گازيهک نيروتيک بوو

نهز بهره‌ف شه‌فين سور برم)) (ناکرمي، ۲۰۱۰: ۴۷)

دگهل خواندنا نهفنی تيکستي هايکويي دشين بيبين کو نهو تهکنیکا بو وينه‌کرها ديمه‌نين وئ هاتيه بکار نيان، تهکنیکا نيزيکی و وهکفه‌يبي يه، دهمي ل ديمه‌نی نيکي دبیزيت: دهنگی پيکا...، کو مهرم ژي دهنگی پيکين مه‌ي يه، ديسان ل ديمه‌نی دووي کو دبیزيت: گازيهک نيروتيک...، هه‌فشيويه دهنگی پيکان گازيبين نيروتيک و ناخفتنين رومانسي ب ساناهي دشين مروفان ب خاپين و بهره‌ف گهرماتي و خوشيا هه‌ستين سوزداريقه بيهن. نهگه‌ر ب هویری هزر د واته‌يا هر دو ديمه‌ناندا بکين دبين هر دو دهنگ يان نماژين هر دو رهوشان بساناهي دشين مروفان بهره‌ف خو‌قه رابکيشن، هوزانفان بخول ريزا دوماه‌يبي دبیزيت: نهز بهره‌ف شه‌فين سور برم، شه‌فين سور دهربريني ژ وان چرکه‌ساتين پري هه‌ست و خوشيا نيروتيک دکهن. ددمته ديار کرن کو نهفان دوو تشتن نهوئ بهس کرين (دهنگی پيکا، گازيهک نيروتيک)، نهو بهره‌ف وان شه‌فين پري خوشی و جوش برييه. ژ نهفان ديمه‌نين نيزيکی هه‌ف بو مه ديار دبیت کو وی ب ههمان راه خوشی ژ وان دوو تشتن دبتيه، ديسان ژ نهفنی چهندي ديمه‌نهکي جوان د ناف سي ريزين هايکوييدا وينه‌کريه.

نمونه‌کا دی:

((د فينکه بابي سپيدهک هيمن دا

بيدهنگی

يا دهنگي خو ل روژئ بلند دکمت !! (فاضل، 2019: 124)

ل ديمهني ئيکي دهمي دبژيت: دفينکه بايي سپندهک هينم دا، ديمهني سپندهميهکا هينم و نارام دگهل بايهکي هين و خوش بو خواندهفاني بمرجهسته دکمت، دگهل خواندنا وئ دبیت خواندهفان ههست ب جوانييا ديمهني نهوي سپندهميا بيدهنگ و هين بکمت، ديسا ل ديمهني دووي دبژيت: بيدهنگي، بنتي پميشک، لي ب وينهيهکي مهن، کو دبیت دگهل وئ بيدهنگيي بنتييون، نهوونهک، ژدهستانهک يان ژي ههستهکي نهخوش کو ببنه نهگهري نهوي بيدهنگيا نهو کهفتيه دنافدا، ل ديمهني دويڤدا دبژيت: يا دهنگي خو ل روژئ بلند دکمت! يا دياره پشتي نهوي سپندهميا زوي يا هين و نارام کو ب ناراميا خو فه ل بيدهنگيي دچيت، روژئ تيرورکين خو بمردينه سر نهردی، يان ژي دبیت روژ هينمايي ههبوونا چريسکهکا هيفيان بيت پشتي نهخوشي و خههکا گران، لي نهو بايي فینک و نهو بيدهنگي دهنگي خو ل نهوي روژئ بلند دکمت، واته دزالن و بهيزترن، ب نهفي رنگي؛ ب نهوان ههردو وينهين د وانايدا د نيزيکي ئيک نفيسهري ديمهنهکي جوان و بالکيش نافرانديه لي ب رنگهکي چر و مژدار.

3،3. تهکنيکا هیدی هیدی روڤوون:

د نهفي تهکنيکيدا، مرمما نفيسهري هیدی هیدی روڤوون دبیت، نفيسهري ل دويماهيي دربي خو دوشينيت کو دبیته دويماهيا هزري و کاکلکا بابتي يا د ريزا دويماهييدا، سهركهفتنا وئ يا د هنديدا کا دي نفيسهري شيت ب دروستي بابتي ل دويماهيي گههينيت (الحسن، 2022: 408)، واته د نهفي تهکنيکيدا ديمهني دويماهيي (ريزا سيني) بي هايکوي، تهماميا هزري و نافهروکا نهوييه، بها و بنياتهکي ددهته يا بهري خو، و مکو:

((ستير))

ستير هک

ل باتي ب رژييت

گهشتر لي هات)) (ناکرهبي، 2010: 4)

د نهفي تيکستا هايکوييدا هايکونفيسي تهکنيکا هیدی هیدی روڤوون بکارئينايه داکو ل داوييا تيکستي مرمما خو بو وهرگري بدهته ديار کرن، ل ديمهني ئيکي کو دبژيت: ستيرهک، ستير هيمايه بو کهسهکي ديار و بهرچاڤ د ناف کوملهگههيدا، چ هونهرمند، هوزانفان، نفيسهري، وهرزشفان، کهسايهتبييهکي چاکي... هتد. ل نهفي ديمهني بو وهرگري دايه ديار کرن کو بابت گرپداي کهسايهتبييهکا گرنگه لي ديار نهکريه کا چ دگهل رويدايه، ل دويماهيا ديمهني ئيکي راوهستيايه و ئيکسهري چوويه ديمهني دويڤدا و گوتيه: ل باتي ب رژييت، ستير درزيين لي ههلبهته مروڤ و مکو ستيران نا رژيین بهلکو دبیت شکهستان د ژيانا خودا بينن و جارن بي نوميد بين، لي هوزانفاني دمليقهيهک هيلايه واته رژيان نهوويه دويماهيکا وئ ستيري، ل ديمهني دويماهيي دبژيت: گهشتر لي هات، واته نهو کهسايهتبييه ههمي ل چافهري بوون ب رژييت ژبهري ههمي ناستهنگين کهفتينه دريکا ويدا، لي ههمي ب گهشيوون و سهركهفتنا خو مندههوش کرن فه، د نهفي هايکوييدا ديمهني هیدی هیدی بو خواندهفاني روڤوون و ل

ديمهني دويماهيي گهههشته وئ يا نفيسهري مرمم بي و قياي بگههينيت.

نمونهکا دي:

((چهند بيهنا تيکهل بکهی

فهيزا گولاڤا من

ژ ته ناچيت)) (مهجيد، 2023: 170)

د نهفي تيکستا هايکوييدا نفيسهري تهکنيکا هیدی روڤوون بکارئينايه، وينهين شيعري بين جوان تيڤا بمرجهسته بووينه، ل ديمهني ئيکي دبژيت: چهند بيهنا تيکهل بکهی، دبیت مرمم ژ بيهنان هندهک کهسین دي بن، ب نهفي رنگي دگهل خوشفييي خو بي بهري دناخفيت و دبژيت چهند کهسین دي بينيه جهي من و سالوخهتین وان تيکهل بکهی و د نافدا ل جوانيبي بگهريي، پاشان دهينه ديمهني دووي و سيني کو تهمامکهريين ديمهني ئيکي و نه دنه تهمامکهريين ئيکودو و ل دويماهيي واته و مرمما نفيسهري پينگاف پينگاف دگههيننه وهرگري، دبژيت: فهيزا گولاڤا من ژ ته ناچيت، واته بيرهاتنين من، رنگي من، دهنگي من، بيهنا من ژ بيره ته ناچيت نهگهري چهند کهسین دي بينيه جهي من، ل ههمي روپين جوانيا وان بگهري بيرهاتن و رنگي من ژ بهر هزاره ته ناچن، ب نهفي رنگي هايکنيست شبايه وينهين جوان ب تهکنيکا هیدی روڤوون وينه بکمت و ناراستهري وهرگري بکمت.

((بينين زارووين ههني

بين پخاس

توخيبان ددان)) (سليڤانهي، 2010: 31)

هوزانفاني بزاف کرينه ب رنگهکي جوان خواندهفاني ب تيکستي فه گرپدهته، و لي بکمت ل دويڤ ديمهني وئ بين ريزکري بچيت داکو هیدی هیدی واته و مرمما دروست ديار دبیت و بگههينه نهجامهکي بو وان ديمهني ل دهستيني هاتينه وينهکرن، ل ديمهني ئيکي دهمي دبژيت: بينين زارووي ههني، بنتي، ههلبهته بي بنتي تشتهکي بالکيش نينه، لي دهمي زارووهک دهستنيشان کري مروڤ ههست بي دکمت کو تشتهک بي ب سهري بينين ويدا هاتي نه بي ناساييه و دبیت بينين ههمي مروڤان د وها نهين، لهوما دي بالا خواندهفاني هينه راکيشان بو ديمهني دويڤدا کو تيڤا هاتيه: بين پخاس، واته نهو تشتي بينين نهوي زارووي ژ ههمي پنيان جودا کرين پخاسي بو، پخاسي ژي هيمايه بو ههژاري و دهردهسهري بين ب نهوي فه گرپداي ژ رويساتي، برساتي، نهبوونا جلوبهريگ و جهي فههوياني و بي بههروونا وان ژ ههمي خوشييين ژيان. دگهل وينهکرن پخاسيا نهوي زارووي دبیت مرمم بو خواندهفاني چيبييت بزانيت؛ نهوي چ ب سهري نهوان پنيان هات، چ کريان چ بو هاته کرن، لهوما دي بهرهڤ ديمهني دويماهيي فه چيت داکو بينيت و هیدی هیدی بگههينه مرمم، ديمهني دويماهيي دبژيت: توخيبان ددانيت، دگهل خواندنا نهفي ريزي ديار دبیت کو نهف بينه بووينه نهگهري توخيب بهينه دانان، چ نهف توخيه د نافهرا چينين چاکيدا بن کو مرمم ژي ژ ئيک فافارتنا چينا ههژار و پيچيوويا نه، يان ژي توخيبين د نافهرا ههستي مروڤايتييدا بيت کو وها نهو

و ژ غمربينيی ناگه هژ نهوی جهی نينه یی نهوی لئ، لهوما ب ریکا نهانداین لهشی خو کو دینه پشک ژ همی کسایهتیا نهوی دمربرینا گشتی ب ریکا پشک (تایبست).
نمونهکا دی:

((مرنا من یا هاتی،

ل سمر دهستی ته

دلئ من بو ته بین دقوتیت.)) (نامیدی، ۲۰۱۸: ۵۲)

د نهفی هایکویندا هوزانقانی تهکنیکا گشت بو پشت و بهروفاژی بکارئینایه بو وینهکرنا دیمهتی د ناغ هایکو یا خودا، ل دیمهتین ئیک و دووی دبیژیت: مرنا من یا هاتی، ل سمر دهستی ته، دهمی دبیژیت مرنا من یا هاتی، دبیت مرم پچ مرن ب واتها وئ یا دروست نهیب، بهلکو مرن و نهمانا هندک تشتین جوان بیت د ناغ ناخی ویدا، نهخوشی و مرنا هیفی و خهونین خو ب مرنا راستی دشوبهینیت، دپسان دبیژیت ل سمر دهستی ته، نهف مرنه ب دهستی ب خو ناهینته کرن، بهلکو خودانی دهستی کو دلدارئ وئ یه یان کسهکی خوشقیه ب هندک کرپاران رابوویه و نهو کرپاره بووینه نهگمرئ مرنا وان تشتیت جوان، ل شوینا دلدارئ وئ و رهقارین وی هممیان، پهیقا (دهستی ته) بکارئینایه و دمربرین ژ گشت وی کسهی کرپه ب ریکا پشک، لئ دبیت نهو کس دلدارئ وئ بیت، چونکی ل دیمهتی دویمهتی دبیژیت: دلئ من بو ته دقوتیت. نهو بخو د راستیدا دل نهاندامهکه کارئ وی پالدا نا خوینی یه و ژ بهر نهفی نهگمرئ خو دقوتیت نه ژ بهر خاترا چ کسان، لئ ههقدم وکو جهی ههست و سوزان ژی دهینته زانین ب تایبست د ناغ کارین نهدهی و بابعتین دلداریدا، لهوما دبیژیت دلئ من بو ته خو دقوتیت واته ب نهفین و ههستی قیانی نهوی بو دلدارئ خو هه، وی ب نهگمرئ زیندیمانا خو دزانیت، واته ب نهگمرئ ههجوونا ههمی تشتین جوان بین وی ههین.

نمونهیکه دی:

((نهسنسور

زور یا تهسکه، ب هاتنا ته

فره دبیت دلئ من)) (مهجید، ۲۰۲۲: ۱۶۸)

د نهفی هایکویندا وکو نمونه بمرئ، هوزانقانی تهکنیکا گشت و پشک بکارئینایه ژبو دروستکرن و وینهکرنا چهند دیمهتین جوان د هایکو یا خودا، دهما دبیژیت: نهسنسور زور یا تهسکه، ب هاتنا ته...، واته نهف جیهانه گلهک یا تهنگ و بچوویکه، بهلی دیمهتی دی وینه دکهت و دبیژیت: فره دبیت دلئ من، نهف دیمهته ب هاتنا وئ دروست دبیت و دل بهشکه و نهاندامهکه ژ لهشی مروقی، واته دمربرینا گشت ب ریکا پشک، مرم پچ ب گشتی دل فره دبیت، کهیخوش دبیت، واتا رهوشا نهوی ب تهمامی دهینته گهورین، نهو نهسنسوره، نهو جیهانه ب گشتی لئ بهرفره دبیت و خوش دبیت، دیمهتیت نهفی هایکوینی وینهکی ئیکگرتی و جوان و ب ریکوپیک دروست دکهت.

نمونهکا دی:

((پسپارین چاقین ته

ژیک جودا کرینه همتا دمردسهترین وان نهینن و جارمکی ژی دمردین وان کیم بکن، ب نهفان دیمهتین ئیک ل دویف ئیک دیمهتی ئیکگرتی یی تراژیدی و بالکیش بو خواندقانا دهینته ناراسته کرن.

بو نمونه:

((تو یا نازادی ...

بهلی،

د ناقهرا چوار دیواران دا!)) (فاضل، ۲۰۱۹: ۵۸)

د نهفی دهفی هایکویندا، هوزانقانی ل دهستینکی دیمهتی مژدار وینه کرپه، یان واتهیکا قشارتی ل پشت دمربرینهکا دی کو دبیت پارادوکس بیت یان ژی هیمایهک، لئ ل ریزین دویدا دیمهتی ب تهمامی دروست دبیت و دکهقینه بهر چاقین خواندهقانی، (تو یا نازادی...) د رستهیا ئیکیدا، ل دویف شیوازی نفیسری ناراستهکرنهکا ژنانه پنه دیاره، د ههمن دهمدا وکو شیرمت و فریزهکا نهتهمامه و گوهداری ناماده دکهت بو رستهیا دویدا، پشبینیا پسپارکرتی ژی ناهینته کرن، ل نهفیرئ رولی خالهیدیی دیار دبیت دهمی نیشانا بینتوک (،) ل دویمهتی وئ هاتیه دانان، کو واتها هندئ ددهت بهشکه ژ وئ بهرسفی مایه و بهرئ خواندهقانی دکهقینه دیمهتی دویدا، ل ریزا دویمهتی تهمامتی هاتیه گوتن و نفیسر دبیژیت: د ناقهرا چوار دیواران دا! پستی داریژتتا دیمهتی دویمهتی نفیسر هندی هندی دگهقینه تهمامتیا بابستی و بو وی رون دبیت کو یا نازاده بهلی بنتی د ناقهرا چوار دیواراندا، نانکو نهفی هایکوینی پارادوکسی بکارئینایه، ژ سرفه و ب چاقان نهگمر بهینته خواندن بهرسف بهلی یه واته نازادی یا هه، لئ نهگمر بچینه د ناغ واتها دروست و دیمهتین ئیکگرتی بین تیکستی بینین دئ دیار بیت کو نهو نازادیه د بنهردتا نینه و بنتی د ناقهرا چار دیواراندا یا نازاده.

۳، ۴. تهکنیکا گشت بو پشک و بهروفاژی:

مرم پچ قهگوهاسنتا هوزانقانیه ژ رهوشهکا گشتی بو رهوشهکا تایبست، یان ژ دیمهتی گشتی بو دیمهتی تایبست و بهروفاژی (یان بکارئینانا پشکهکی یه کو دمربرین ژ گشتی بکمت، یان ژی بکارئینانا گشتی یه لئ دمربرین ژ پشکهکی بکمت) (thrumbull, 2015: 88)

((نهروپا

ب جادئ را دچومه خار

پن..چاف..هز

هس ئیک ل جیهانهکی بو)) (ناکرهیی، ۲۰۱۰: ۱۵)

دمربرینا گشتی ب ریکا پشک یان (تایبست)، چونکی مروف بگشتی ژ چهند پشک و نهانداین لهشی پیک دهیت، لئ باس ل (پن، چاف، هز)ین مروقی بنتی هاتیه کرن، نهفه نهانداین لهشی مروقینه و همی ب مروقی فه د گریداینه، مهیست پن غمربینی و دویرکهفته ژ وهلاتی، ژ نافونیشانی نهوی هایکوینی دیاره باس ل کسهکی دکهت نهوی ل سمر جادئ دچیت، واتا قالبی وی یی ل نهروپا، بهلی دیار دکهت هزرین وی چاقین وی و بینین وی هس ئیک یی ل جیهانهکی

گوهين من هير دکن

بيدهنگيا من سرخوش دبت)) (سليقانهی، ۲۰۱۲: ۸۹)

د نهی تیکستیدا هوزانفانی تهکنیکا گشت بو پشک و بهر و فاژی بکار نیایه بو وینه کرنا دیمه نی د هایکوبیندا، مرمم ژ چاقین وی ئو بخویه، کو گلهک پرس ل د هف وی کسئی یان وی کسئی ب همی فه همی، لی ئوان پرسان ب دهر برینا چاقان بنتی ناراسته دکهت، دیسان ل دیمه نی دووی دهمی دهمی دبیزیت: گوهین من...، مرمم پی ئو ههمیه کو ژ بهر وان پرسین ل د هف کسئی بهر امبر هین دینه نهگمری تیکدانا نارامیا وی ب گشتی، واته ل ریزا دستپیکئی دهر برین ژ گشته کی کریمه ب ریکا پشک کو چاقن و چاف ژی پشکهکن ژ کیانه کی مهن و ئیکگری کو له شه، دیسان ل دیمه نی دووی ب ههمان شیوه ب ریکا پشکی کو (گوهن) دهر برین ژ گشتی کریمه کو (ئو ههمیه)، واته ئو پرسین کسئی بهر امبر دکهت دینه نهگمری تیکدانا نارامیا وی ههمیه نهک بنتی گوهین وی دهمی ل دیمه نی دویمایی دهمته دیار کرن کو بیدهنگیا وی سرخوش دبت، واته دبینه نهگمری تیکدانا بیدهنگیا وی و نارامیا وی.

۳، ۵. تهکنیکا مهتل کرنی:

ژ وان تهکنیکا نه یین جوانیه کی دهمته تیکستی ب ههمان شیوه جوانیهک دایه تیکستی و هل خواندهفانی دکهت ل دویف بهر سفا پرسه کی بگمریت کو ل دیمه نی دستپیکئی دروست دبیت، ئو تهکنیکا وکو مهتلهکیه و مژداریا ئوئی د ریزا سنییدا دهینه رفاندن (ریزا سنیی د هایکوبیندا پتربیا جارن رولی گهورین یان ژی بهر سقی بو ریزین بهر وی خو دبیت، چینهکا فمشارتی ناشکمره دکهت یان ژی مهتلهکا شعری تمام دکهت) (Reichhold, 2002: 77)، واته وینه یی سنیی بهر سفا ئوئی پسیرای دهمته و مژداریا وی د رهقینیت، بو نمونه:

((چپکین بارانی د به لافانه

ب سر بهر چاقکین مندا دهینه خوار

روندکین غمر بیبی)) (نامیدی، ژ ۷۶: ۱۳۸)

ئو تهکنیکا د نهی تیکستیدا هاتیه بکار نیان و هل ئوئی کریمه ل دستپیکئی وکو مهتلهکی یان مامکهکا مژدار دهر بکهفیت، ل دستپیکئی هندک نامازان بو بهر سفا دروست دبیت، د دیمه نی ئیکیدا (چپکین بارانی د به لافانه...) ئانکو بهر سفا نیزیکی چپکین بارانی، لی یا دیار نینه کا ب دروستی چیه و هینستا ئو مژداریا ل سر هه نه فمرهقیایه، دیمه نی دووی (ب سر بهر چاقکین مندا دهینه خوار...) ب نهی رنگی هوزانفان مه پتر نیزیکی بهر سقی دکهت، ل دستپیکئی مه زانی کو وکو چپکین بارانی، دیمه نی دووی ژی دیار دکهت کو ب سر بهر چاقکیدا دهینه خوار، دیمه نی سنیی بهر سفا مامکی دهمته و دبیزیت: (روندکین غمر بیبی))، ل قیرئ بهر سفا دروست بو وهرگری دیار دبیت، ئو تشتی وکو چپکین بارانی، ب سر بهر چاقکیدا دهینه خوار، دیار دبیت ئو روندکین غمر بیبی بوون، ل دیمه نی دویمایی هوزانفانی بهر سفا دروست گه هانده وهرگری. پستی دیتن و

خواندا بهر ههمین هایکینست (تیروژ نامیدی) ههمیه بیژین، د همی تیکستین خودا تهکنیکین وینه کرنا دیمه نی بکار نیایه.

نمونهکا دی:

((گومان

د گومانی دا ب گومان خست

گومانین ته)) (فاضل، ۲۰۱۹: ۱۰۶)

د نهی تیکستی هایکوبیندا نفیسری تهکنیکا مهتلهکرنی د وینه کرنا دیمه نی بکار نیایه، د دیمه نی دستپیکیدا هوزانفان دبیزیت: گومانین ته د گومانیدا ب گومان خست، واته تشتهک بوویه نهگمر گومان ب خو ژی ب گومان بکهفیت، لی بو نفیسری دبیته مرمق بزانت ئو چ تشته بوویه نهگمری نهی چمنی، لی نهگمر خواندهفان همن دویمایی تیکستی بجیت دی بو وی دیار بیت ئو تشتی بوویه نهگمر گومان د گومانیدا ب گومان بکهفیت (گومانین ته) نه، ئانکو ئو کسئی گومانان دبیت دبیته نهگمری نهی چمنی بخو. ب نهی چمنی وینه یه کی جوان و ب تهکنیکهکا بالکیش وینه یه کی ئیکگری هاتیه دارژتن، بزاف کریمه ب ریکا نیان و برنی ئالوزیه کی د تیکستی خودا دروست بکهت، واته نهگمر ل دستپیکئی گوتبا (گومانین ته) دا بیته گوتنهکا راسته خو و سیمایین جوانی پیته دیار نهدبوو.

نمونهکا دی:

((ل پیش چاقین ههمیان

ب خشکوی فه پوشیا وی دبیت

هاتنا بایه کی)) (مجید، پمف ژ ۹۴: ۱۴۷)

تهکنیکا مهتلهکرنی بکار هاتیه بو وینه کرنا دیمه نی جوان و بالکیش، ئو ژی هاتنا بایه کی دهمی پوشیا ژنه کی دبیت، د دیمه نی ئیکئی و دویندا دهمی دبیزیت: ل پیش چاقین ههمیان ب خشکوی فه پوشیا وی دبیت، دیمه نی جوان وینه دکهت، دهمی ل پیش چاقین ههمیان ب جوانی پوشیا وی رادکهت و دبیت، لی دستپیکئی دیار نابیت کا ئو چ بو پوشیا وی راکری و بری، چونکی دبیت گلهک هوکار ههمین بینه نهگمری برنا پوشیا وی، لی ل دیمه نی دویمایی دبیزیت: هاتنا بایه کی، واته ئو ب ب خشکوی پوشی بری با بو نه چ تشتین دی، واته دیمه نی دویمایی بوویه بهر سفا وان دیمه نی بیشتر وکو مامکهکی لیهاتین و پسیر د سهری خواندهفانیدا دروست کری کا کی بو ئو کاره کری. نهی تهکنیکی جوانیهک دایه تیکستی و هل خواندهفانی کریمه حیه تی بمینیت و دههمان دهمدا بگه هینه بهر سفا پرسا خو.

نه انجام:

- 1) هندک هایکونفیسین دهفرا بهدینان تایه تمه ندینن هایکوبیا جیهانی د ناف تیکستین خودا پهرو کریمه، پیگیری ب تایه تمه ندینن هایکوبیا ژاپونی نه کریمه.
- 2) هایکونفیس (هوا فاضل)، د گلهک تیکستین خودا تایه تمه ندینن کور تکران و چرکرنی پهرو نه کریمه.
- 3) هایکونفیس (شمال ناکرهی) و (خالد علی سلیقانهی) د دیوانین خودا ئوین ل ژیر نافی هایکو هله بهست چاپ کریم، هندک هایکوبین خو ل سمر سی ریزان نه نفیسینه و ژ قالبی هایکوبیا ژاپونی و جیهانی دهر کهفتینه.

الدعباس، د.عباس عبدالحليم. (٢٠١٣). لذة النص.. وبهاء القراءة نظرات في النقد الأدبي. الأردن: الأكاديميون للنشر والتوزيع.
 دوري، أ.د.حمدي حميد. (٢٠١٨). شعر هايكو وامكانياته في اللغات الأخرى. دار الابداع. بغداد.
 سايبير، رفيفي. (٢٠٢٢). له دونياى گولاندا. چاپى يه کم. ناوهندی غمزهلنوس- بؤ چاپ و بلاوکردنموه.
 سليقانهى، خالد على. (٢٠١٠). داکهتهک ژ روژنافايا پهيقان. چاپا نيکي. دهوک.
 سليقانهى، خالد على. (٢٠١٢). ناکنجيين ههلبهستهک داوى. چاپا نيکي. دهوک.
 سليقانهى، خالد على. (٢٠١٤). پشکين ناشى، هايکو-ههلبهسته. دهوک/کوردستان.
 الصلهبي، حسن. (١٤٣٧). صوت الماء ومختارات لأبرز شعراء الهايكو الياباني. مجلة الفيصل. العددان 478-477. الرياض. المملكة العربية السعودية. 1437. ص97.
 فاضل، هيووا. (٢٠١٩). نورفيا هايکو-ههلبهسته. چاپا نيکي. پروژئ بهندهر. کلیمينتس، جاناتان. (٢٠٠٧). هايکو...تريفهى مانگ له سسر دار کاژ. وهرگيزان: جيار سايبير. سلیمانى.
 ملکو، نه محمد. (٢٠١٨). هايکو له ژاپون بؤ کوردستانى. سلیمانى. مهجيد، روژا. (٢٠٢٣). گوڤارا پهيف. ژ ٩٤. کوردستان. دهوک.
 مهجيد، روژا. (٢٠٢٣). گوڤارا پهيف. ژماره ٩١. کوردستان. دهوک.
 مهجيد، روژا. (٢٠٢٢). گوڤارا پهيف. ژماره ٩٠. کوردستان. دهوک.
 نهيلی، دنعمت الله حامد. (٢٠١٩). رمخنا نهديهى خواندن و شروقهکرن بؤ تيکستين کوردی. دهوک.
 نوري، سهردار. (٢٠١٩). کهوتنه خوارموهى مهراق. چاپى يه کم. بلاوکر او مکانى نووسيار دانيمارک.
 وهبه، مجدي. (١٩٩٤). معجم مصطلحات الادب. مكتبة لبنان. بيروت.
 ناكرهبي، شهمال. (٢٠١٠). ژ سيتافكين دوهى و نهقرؤ. چاپا نيکي.
 ناميدى، تيرؤژ. (٢٠١٨). گوڤارا هايکيست. ژماره ١. کوردستان. گهرميان.
 ناميدى، تيرؤژ. (٢٠١٩). گوڤارا پهيف. ژماره ٧٨. کوردستان. دهوک.
 ناميدى، تيرؤژ. هاوينى. (٢٠١٩). گوڤارا هايکيست. ژماره ٢. کوردستان. گهرميان.
 يوتسويا، ريو. ١٤٣٢. تاريخ الهايكو الياباني. ترجمة: سعيد بوكرامى. كتاب المجلة العربية. عدد 175. الرياض.

(4) د ناف هايکويين هايکيست تيرؤژ ناميدى، تهکنيکين وينهکرنا ديمهنان پهيرو کرينه، شيايه هسر پينج تهکنيکان د ناف هايکويين خودا پهيرو ب کت.
 (5) سهارهت هايکيست شهمال ناكرهبي، چار تهکنيک ب يکار ئينايه.
 (6) هايکونفيسان خالد على سليقانهى و هيووا فازل، تهکنيکين وينهکرنا ديمهنان د ناف هايکويين واندا ههيوون، بهلى گهلهک د زال نهيوون ل سسر پهيرو کرنا نهوان تهکنيکان.

سهرچاوه:

reichhold, Jane. (2002). writing and enjoying haiku: a hands on guide. kodansha international.
 Trumbull, C. (2015) 'The poetic device: Synecdoche', Frogpond: Journal of the Haiku Society of America, 38(2), pp. 87-92. Available at: <https://www.hsa-haiku.org/frogpond/2015-issue38-2/Trumbull-WordsHaiku-Fp38-2.pdf> (Accessed: 9 August 2025).
 أبو زيد، أنطوان. الخميس ٩ مارس (٢٠٢٣). مختارات شاملة من شعر الهايكو بترجمة عن الاليابانية. تم المشاهدة في ٢٠٢٥/٧/١١. ٢٥:١ص.
 بلحيا، عبد الحاکم. (2017-2018) بنية القصيدة العربية المعاصرة الاشكال والمضامين عز الدين المناصرة -انموذجاً). رسالة مقدمة لنيل شهادة دكتوراه في الادب العربي. جامعة جيلالي ليايس-سيدي بالعباس. كلية الآداب واللغات والفنون. قسم اللغة العربية وآدابها.
 الجموسي، عبدالقادر. (٢٠١٥). مختارات من شعر الهايكو الياباني. ط١. دار كتابات جديدة للنشر الالكتروني.
 الحسن، مكارم حسن عبد السيد. كانون (٢٠٢٢). أنماط قصيدة الهايكو وتقنياتها في شعر عبد الكريم كاصد. مجلة أبحاث البصرة للعلوم الانسانية، عدد4(ب)و مجلد ٤٧.

تقنيات رسم المشاهد في قصائد الهايكو لمنطقة بهدينان (2003-2023)

ملخص:

الهايكو نمط شعري ياباني قديم يتميز بتركيزه على تصوير مظاهر الطبيعة وتجسيد ملامح الحياة. تعود جذوره إلى الشاعر الياباني الشهير باشوما تسويو (1644-1694)، غير أن مبادئ بنائه الفني تستند إلى شعر الرينغا وأنواع أخرى من الأشكال الأدبية الموجزة التي أسهمت في تشكيل بنيته المميزة. وقد أرست هذه البنية الأساس لنشوء الشعر الموجز في مختلف أنحاء العالم. يحمل هذا البحث عنوان (تقنيات تصوير المشاهد في الهايكو في منطقة بهدينان (2003-2023))، ويهدف إلى توضيح الاستراتيجيات الجمالية والفنية المستخدمة في وصف المشاهد في شعر الهايكو في منطقة بهدينان، مع إبراز مدى توظيف الشعراء لتلك الأساليب بفاعلية في نتائجهم الشعري. ينطلق تكوين النص الشعري من مستويين أساسيين: المضمون والشكل، ويعني هذا البحث بدراسة الجانب البنائي للشعر، إذ يُقسّم البناء الشعري عادة إلى نوعين: الطويل والموجز. وقد مرّ الشعر الكردي بعدة مراحل تاريخية، تميّزت كل منها بسمات خاصة. وفي هذا السياق، يتناول البحث بنية شعر الهايكو في منطقة بهدينان خلال المدة الممتدة بين عامي 2003 و2023، من خلال دراسة نتاج خمسة من شعراء الهايكو في تلك الحقبة. ويهدف إلى تحديد الأساليب التي اعتمدها في تمثيل المشهد الشعري، والكشف عن القيم الجمالية والدلالية الكامنة في أعمالهم. يبدأ البحث بتحديد مفهوم الهايكو، وأصوله اليابانية، وخصائصه المميزة، ثم ينتقل إلى مناقشة تقنيات تصوير المشهد في هذا اللون من الشعر. ويخلص في نهايته إلى عدد من النتائج، من أبرزها أن هذه التقنيات قد وُظفت فعلاً في أعمال شعراء المنطقة، غير أن بعضهم لم يتمكن بعد من الإلمام الكامل بقواعد الهايكو وخصائصه وأساليبه الفنية.

الكلمات المفتاحية: هايكو، تقنيات تصوير المشاهد في هايكو، خصائص هايكو، هايكو الياباني، هايكو منطقة بهدينان.

TECHNOLOGY AND TECHNOLOGY IN INDIA(2023-2003)

ABSTRACT:

Haiku is an ancient Japanese poetic style that emphasizes the representation of nature and the depiction of life. The origins trace back to the renowned Japanese poet Matsuo Bashō (1644–1694); However, its compositional principles derive from renga poems and several other concise literary forms that influenced its structure. This structure established the basis for the creation of concise poetry globally. This research, named "Techniques Of Scene Depiction In The Haiku of the Bahdinin region (2003–2023)," aims to elucidate the strategies of scene description in the Haiku from the Bahdinin region. It underscores the degree to which Haiku poets have effectively utilized these approaches in their works. Poetic composition operates within two realms: form and content. This research examines the structure of the poetry. The poem's structure is categorized into two types: lengthy and concise. Kurdish poetry has undergone several phases throughout history, each characterized by unique attributes. This study elucidates the structure of Haiku poetry in the Bahdinin region from 2003 to 2023 by studying works from five Haiku writers over this timeframe. The objective is to identify the approaches of scene representation employed in their Haiku compositions to construct their poems and to extract their aesthetic and semantic qualities. The research begins with a definition of the concept of Haiku, its Japanese origins, and its distinctive features, before moving on to discuss the techniques of scene depiction. In conclusion, the study arrives at several findings, the most significant of which is that while these techniques have indeed been applied in the poets' works, some of them have not fully mastered the Haiku form, its features, and its techniques.

KEYWORDS: Haiku, techniques of scene depiction in Haiku, Haiku characteristics, Japanese Haiku, bahdinin Haiku.